

МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК У ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В роботі охарактеризовано найактуальніші показники для визначення рейтингової оцінки підприємства на основі фінансової стійкості. Викладений алгоритм отримання рейтингової оцінки показників сталого розвитку організацій може застосовуватися як для порівняння ряду організацій, так і однієї організації в динаміці періодів. Подано об'єктивну оцінку фінансової стійкості підприємства як основу його життєздатності є важливим інформаційним джерелом для обґрунтування і прийняття оптимального управлінського рішення щодо суб'єкта господарювання. Фінансова стійкість — це його незалежність у фінансовому відношенні і відповідність активів і пасивів підприємства завданням фінансово-господарської діяльності. Абсолютні і відносні показники фінансової стійкості широко використовуються в обліково-аналітичній роботі. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю ефективного управління діяльністю підприємств в умовах сучасного стану економіки, недосконалістю теоретичного, методичного та законодавчого забезпечення ефективного функціонування підприємств.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова стабільність, показник, коефіцієнт, співвідношення.

CHENASH V.,
KOVALCHUK YU.
Khmelnitsky National University

METHOD OF CALCULATION OF INDICATORS OF FINANCIAL STABILITY AND THEIR INTERCONNECTION IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

The paper describes the most up-to-date indicators for determining a company's rating based on financial sustainability. The presented algorithm for obtaining a rating assessment of indicators of sustainable development of organizations can be used for comparison of a number of organizations and one organization in the dynamics of periods. An objective assessment of the financial sustainability of an enterprise as a basis for its viability is presented as an important information source for substantiation and adoption of an optimal managerial decision regarding the subject of economic activity. Financial stability is its financial independence and compliance of the assets and liabilities of the enterprise with the tasks of financial and economic activity. Absolute and relative indicators of financial stability are widely used in accounting and analytical work. The urgency of the study is due to the need for effective management of the enterprises in the current state of the economy, the imperfection of the theoretical, methodological and legislative provision of effective functioning of enterprises.

Key words: financial stability, financial stability, index, coefficient, ratio.

Протягом останніх двадцяти років стан української економіки зазнав істотних змін. Незважаючи на те, що українська промисловість від початку свого становлення мала величезну перевагу завдяки своїй потужній сировинній базі таких стратегічно важливих природних ресурсів. Але систематичне падіння обсягів виробництва в більшості сфер промисловості переорієнтувало напрямок спеціалізації держави з індустріального на аграрний.

Проблемам функціонування й розвитку промислових підприємств, а також питанням управління розвитком у сфері промисловості присвячені роботи фахівців Інституту економіки та Інституту економіки промисловості НАН України О.М. Алімова, О.І. Амоші, М.А. Бендікова, М.Г. Білопольського, В.П. Вишневецького, Н.П. Гончарової, А.В. Матюшина, Н.В. Шемякіна та ін. [1, 2].

У наукових працях названих учених особливу увагу приділено таким питанням, як виробнича стабілізація, розвиток виробничого потенціалу, створення передумов економічного росту, стабілізація стану економіки галузей промисловості

Промислові підприємства та їх діяльність є складною економічною системою, що складається з ряду підсистем, які, в свою чергу, містять окремі елементи, зміна кожного з яких призводить до зміни кінцевого результату. Незважаючи на те, що основним фактором успішної діяльності промислових підприємств є раціональне використання усіх видів наявних ресурсів у процесі виготовлення продукції з заданими властивостями, здатність менеджменту суб'єктів господарювання формувати ефективну стратегію просування продукції на ринку в сучасних умовах стає визначальним фактором життєздатності підприємств.

Система показників повинна базуватися на даних публічної фінансової звітності організацій. Ця вимога робить оцінку масовою. Вихідні показники для рейтингової оцінки доцільно об'єднати в групи [3]:

- характеристика економічної стійкості;
- характеристика соціальної стійкості;
- характеристика екологічної стійкості.

Викладений алгоритм отримання рейтингової оцінки показників сталого розвитку організацій може застосовуватися як для порівняння ряду організацій, так і однієї організації в динаміці періодів. Аналіз проводиться як за даними на кінець періоду або в середньому за період, так і в динаміці показників.

У другому випадку вихідні показники розраховуються як темпові коефіцієнти росту; дані на кінець періоду діляться на значення відповідного показника на початок періоду, або середнє значення показника звітного періоду діляться на середнє значення відповідного показника попереднього періоду (або іншої бази порівняння). Таким чином, отримуємо оцінку не тільки поточної ефективності організації на певну дату, а й її зусиль і здібностей по зміні ефективності в динаміці, на перспективу. Така оцінка є надійним вимірником зростання конкурентоспроможності організації в даному виді економічної діяльності. Можливе включення в таблицю вихідних даних одночасно як моментних, так і темпових показників, що дозволяє отримати узагальнену рейтингову оцінку, що характеризує стан і динаміку діяльності організації.

Слід підкреслити деякі переваги пропонованої методики рейтингової оцінки показників сталого розвитку організації.

По-перше, пропонована методика базується на комплексному, багатовимірному підході до оцінки такого складного явища, як ефективність організації.

По-друге, рейтингова оцінка показників стійкого розвитку організації здійснюється на основі даних її публічного звітування. Для цього використовуються найважливіші показники господарської діяльності, що застосовуються на практиці.

По-третє, рейтингова оцінка є порівняльною; вона враховує реальні досягнення всіх конкурентів [4].

Умовою й гарантією виживання й розвитку будь-якого підприємства, як бізнес-процесу, є його фінансова стабільність. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно в стані «витримати» несподівані зміни ринкової кон'юнктури, і не опинитися на краю банкрутства. Більш того, чим вище його стабільність, тим більше переваг перед іншими підприємствами того ж сектора економіки в одержанні кредитів і залученні інвестицій. Фінансово стійке підприємство вчасно розраховується за своїми обов'язками з державою, позабюджетними фондами, персоналом, контрагентами.

Фінансова стабільність підприємства - це його надійно-гарантована платоспроможність у звичайних умовах господарювання й випадкових змін на ринку.

Показники фінансової стійкості характеризують стан та структуру активів підприємства та забезпеченості їх джерелами покриття (пасивами). Їх можна розділити на дві групи: показники, що визначають стан оборотних коштів і показники, що визначають стан основних засобів.

Крім того, ще два показники відображають ступінь фінансової незалежності підприємства в цілому: коефіцієнт автономії і коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів.

Коефіцієнт маневреності власних коштів показує, наскільки мобільні власні джерела коштів підприємства і розраховується діленням власних оборотних коштів на всі джерела власних коштів підприємства [7].

Також як і при розгляді показників платоспроможності, правомірним є питання: чи існують нормативні значення названих двох коефіцієнтів, що характеризують стан оборотних коштів? І відповідь на це питання: нормальні значення, коефіцієнтів для різних підприємств різні. Рівень показника забезпеченості матеріальних запасів власними оборотними засобами оцінюється перш за все в залежності від стану матеріальних запасів.

Рівень коефіцієнта маневреності залежить від характеру діяльності підприємства: в фондомістких виробництвах його нормальний рівень повинен бути нижче, ніж в матеріаломістких (оскільки в фондомістких значна частина власних коштів є джерелом покриття основних виробничих фондів). З фінансової точки зору чим вище коефіцієнт маневреності, тим краще фінансовий стан.

У зв'язку з цим розглядати рівень і динаміку коефіцієнтів забезпеченості матеріальних запасів власними оборотними засобами та маневреності власних коштів треба в зіставленні з іншими показниками фінансової стійкості.

Оцінка фінансової стійкості підприємства була б однобічною, якби її єдиним критерієм була мобільність власних коштів. Чи не менше значення має фінансова оцінка виробничого потенціалу підприємства, тобто стану його основних засобів [7].

Індекс постійного активу — коефіцієнт відношення основних засобів і необоротних активів до власних коштів, або частка основних засобів і необоротних активів в джерелах власних коштів. Якщо підприємство не користується довгостроковими кредитами і позиками, то складання коефіцієнта маневреності власних коштів і індексу постійного активу завжди дасть одиницю.

Як тільки в складі джерел коштів з'являються довгострокові позикові кошти, ситуація змінюється: можна досягати збільшення обох коефіцієнтів [6].

Інтенсивність формування іншого джерела коштів на капітальні вкладення визначається ще одним показником фінансової стійкості — коефіцієнтам накопичення зносу. Цей коефіцієнт розраховується як співвідношення нарахованої суми зносу до первісної балансової вартості основних засобів. Він вимірює, якою мірою профінансовані за рахунок зносу заміна та оновлення основних засобів. Зрозуміло, що чим довше служать основні засоби, тобто чим більше вони старі, тим вище буде цей коефіцієнт. З іншого боку, він може бути високим і за рахунок прискореної амортизації основних засобів, спрямованої на інтенсивне їх оновлення.

Дуже важливим показником фінансової стійкості є коефіцієнт реальної вартості майна. Він визначає, яку частку у вартості майна складають засоби виробництва. Найбільш цікавий цей коефіцієнт для

підприємств, які виробляють продукцію, хоча до певної міри він важливий і для торгівлі. Коефіцієнт розраховується діленням сумарної величини основних засобів (по залишковій вартості), виробничих запасів, незавершеного виробництва та малоцінних і швидкозношуваних предметів (за залишковою вартістю) на вартість активів підприємства (валюту балансу). По суті, цей коефіцієнт визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва. Він дуже важливий, якщо дане підприємство передбачає встановити договірні відносини з новими партнерами — постачальниками або покупцями [5–7].

Узагальнена характеристика фінансової стійкості пасивів підприємства може бути дана за допомогою коефіцієнта автономії і коефіцієнта співвідношення позикових і власних коштів.

Коефіцієнт автономії — це відношення власних коштів до всієї суми пасивів. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів, як випливає з назви — результат ділення величини позикових коштів на величину власних. Сміслові значення обох показників дуже близько. Можна користуватися для оцінки фінансової стійкості одним з них (будь-яким).

Він показує, яких коштів у підприємства більше — позикових або власних. Чим більше коефіцієнт перевищує одиницю, тим більше залежності підприємства від позикових коштів. Допустимий рівень залежності визначається умовами роботи кожного підприємства і, в першу чергу, швидкістю обороту оборотних коштів. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів — найбільш нестабільний з усіх показників фінансової стійкості [7].

Таблиця 1

Схема взаємозв'язку показників фінансової стійкості промислових підприємств

Коефіцієнти фінансової стійкості	Характер взаємовпливу коефіцієнтів						
	Ко	Кв	Кпа	Кд	Кзн	Крв	Кпвк
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами (Ко)	x	+	–	+	0	–+	–
Коефіцієнт маневреності Власних коштів (Км)	+	x	–	+	0	0	0
Індекс постійного активу (Кпа)	-	-	x	+	0	+	–
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Кд)	+	+	+	x	+	0	–
Коефіцієнт накопичення зносу (Кзн)	0	0	0	+	x	0	0
Коефіцієнт реальної вартості майна (Крв)	–+	0	+	0	0	x	–
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів (Кпвк)	–	0	–	–	0	–	x

Схема відображає головним чином ті взаємозв'язку, які були проаналізовані раніше. Знак «+» показує, що з ростом одного коефіцієнта зростає і інший; знак «що при зростанні одного інший зменшується». Знак «0» — відсутність зв'язку між коефіцієнтами.

Слід звернути увагу, що характер зв'язку Кпвк з іншими коефіцієнтами у всіх випадках мінусовий: Кпвк — єдиний з коефіцієнтів, що характеризує поліпшення фінансової стійкості не збільшенням свого рівня, а зменшенням. Зв'язок Крв і Ко позначена двома знаками; характер впливу залежить від того, за рахунок чого зростає (або зменшується) коефіцієнт реальної вартості майна: якщо за рахунок основних засобів «–» «+», за рахунок матеріальних оборотних коштів «–».

Абсолютні значення коефіцієнтів по різних підприємствах в основному непорівнянні, як уже зазначалося через їх залежності від індивідуальних особливостей підприємств. Зіставляти можна лише ступінь зміни коефіцієнтів напрямку підвищення або зниження фінансової стійкості. Аналізувати доцільно динаміку а не абсолютний рівень коефіцієнтів [7].

Висновки: Все викладене підтверджує висновок про те, що кожне підприємство виходячи зі своїх умов і показників визначає свій нормальний коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів в ув'язці зі структурою майна і іншими показниками фінансової стійкості. Взаємозв'язок перелічених показників можна побачити на наступній схемі (див. табл. 1). Показники, що характеризують фінансову стійкість, як ми бачили, тісно пов'язані між собою і впливають один на одного [7].

References

1. Alyimov A. N. Dinamizm razvitiya proizvodstvennogo potentsiala : [monografiya] / A. N. Alyimov, N.P. Goncharova. - K. : Institut ekonomiki NAN Ukrainyi, 2003. - 203 s.
2. Amosha A. I. Razvitie promyshlennogo proizvodstva: problemy i resheniya : [monografiya] / [A.I. Amosha, N. I. Ivanov, V. A. Alyimov, V. A. Baltina, V. I. Boldenkov] ; NAN Ukrainyi ; Institut ekonomiki promyshlennosti. - K. : Nauk. dumka, 2003. - 340 s.

3. Amosha A. I. Finansovyye i institutsionalnyie mehanizmyi regulirovaniya proizvodstvennogo potentsiala : [monografiya] / [A. I. Amosha, A. V. Matyushin, N. V. Shemyakina, V. P. Vishnevskiy] ; NAN Ukrainyi ; Institut ekonomiki promyshlennosti. - Donetsk, 2007. - 372 s.

4. Bendikov M. A. Metodicheskie osnovyi otsenki ekonomicheskoy ustoychivosti promyshlennogo predpriyatiya / M. A. Bendikov, A. A. Nikonova // Konsultant direktora. - 2005. - 14. - S. 28-32.

5. Belopolskiy N. G. Obespechenie effektivnosti upravleniya promyshlennymi predpriyatiyami Ukrainyi v usloviyah reformirovaniya ekonomiki : [monografiya] / N. G. Belopolskiy, V. D. Malygina, L. A. Tsybul'skaya. - Donetsk : Don-NUET, 2008. - 188 s.

6. Melnik M.V. Analiz finansovo-hozyaystvennoy deyatel'nosti predpriyatiya : ucheb. posobie / M.V. Melnik, E.B. Gerasimova. – M. : FORMUM ; INFRA-M, 2007. – 192 s.

7. Kreynina M. N. Analiz finansovogo sostyaniya i investitsionnoy privlekatelnosti aktsioner'nyih obschestv v promyshlennosti, stroitel'stve i torgovle. – M.: AO «DIS», «MV-Tsentr». 1994. – 256 s.

Рецензія/Peer review : 22.12.2017

Надрукована/Printed : 09.02.2018

Рецензент: д.е.н., проф. Лук'янова В. В.